

Skötselplan

För mindre del av fastigheten Överum 1:13, Västerviks kommun, 2021, som en aktivitet i ett LONA-projekt

OM RAPPORTEN:

Titel: Skötselplan för mindre del av fastigheten Överum 1:13, Västerviks kommun, 2021, som en aktivitet i ett LONA-projekt.

Version/datum: 2021-03-08

Rapporten bör citeras enligt följande: Andersson, H. (2021). *Skötselplan för mindre del av fastigheten Överum 1:13, Västerviks kommun, 2021, som en aktivitet i ett LONA-projekt*. Calluna AB.

Foton i rapporten: © Calluna AB där inget annat anges. Fotograf Håkan Andersson, Calluna AB

OM UPPDRAGET:

På uppdrag av: Västerviks kommun (Adress: Fabriksgatan 21, 593 80 Västervik)

Uppdragsgivarens kontaktperson: Per Sjöstrand, per.sjostrand@vastervik.se

Utfört av: Calluna AB (organisationsnummer: 556575-0675)
Adress huvudkontor: Linköpings slott, 582 28 Linköping
Hemsida: www.calluna.se
Telefon (växel): +46 13-12 25 75

Projektledare: Håkan Andersson (Calluna AB)

Rapportförfattare: Håkan Andersson

Kartproduktion: Marlijn Sterenborg (Calluna AB)

Kvalitetssäkring: Hanna Nilsson (Calluna AB)

Callunas interna projektkod: HAN0190

Innehåll

Innehåll	3
Allmän del	4
Administrativa data	4
Syfte	5
Bakgrund	5
Allmän beskrivning av området	5
Bevarandevärden – biotoper och arter	7
Områden och åtgärder	14
Övergripande mål för restaurering och skötsel	14
Läsanvisning, disposition och skötsel	14
Skötselplanens varaktighet	14
Skötselområden	15
Referenser	29

Allmän del

Administrativa data

Benämning:	Del av fastigheten Överum 1:13
Län:	Kalmar
Kommun:	Västervik
Areal:	ca 8,5 ha
Naturtyper:	Barrblandskog, ädellövskog, tallskog, triviallövskog med ädellövinslag, vattendrag
Natura 2000-naturtyper:	Tajga (9010), Nordlig ädellövskog (9020)
Bevarandevärden:	Olikåldrig barrskog i kuperad terräng, ädellövskog på näringsrik mark, solexponerade gläntor i ädellövskog, vattendrag med forsande partier, artrik flora, värdefull kryptogamflora, artrik fågelfauna
Anläggningar:	Större stigar med god framkomlighet, naturstigar
Markägare:	Västerviks kommun
Naturvårdsförvaltare:	Västerviks kommun

Syfte

Syftet med skötselplanen är att bevara och förstärka de naturvärden som finns i området.

Bakgrund

Miljökonsultföretaget Calluna AB genomförde under våren och sommaren 2020, på uppdrag av Västerviks kommun, en naturvärdesinventering på en mindre del av fastigheten Överum 13:1 (Figur 2). Området ligger i anslutning till Överumsån i Överum, Västerviks kommun. I uppdraget ingick också att ta fram en skötselplan för området, baserat på vad som kom fram i naturvärdesinventeringen samt en fågelinventering som genomfördes under våren 2020 av Tjust fågelklubb.

Det aktuella området omfattar ca 8,5 ha och består främst av skogsmark i form av ädellövskog, barrskog och planterad tallskog. I kanten av området rinner också Överumsån. Området utnyttjas i dagsläget till viss del som skogsbruksmark, men i huvudsak är rekreation och friluftsliv det enskilt viktigaste användningsområdet. I området finns en större stig i anslutning till Överumsån, där arbete har lagts ned för att få en större framkomlighet, samt flera mindre stigar i terräng.

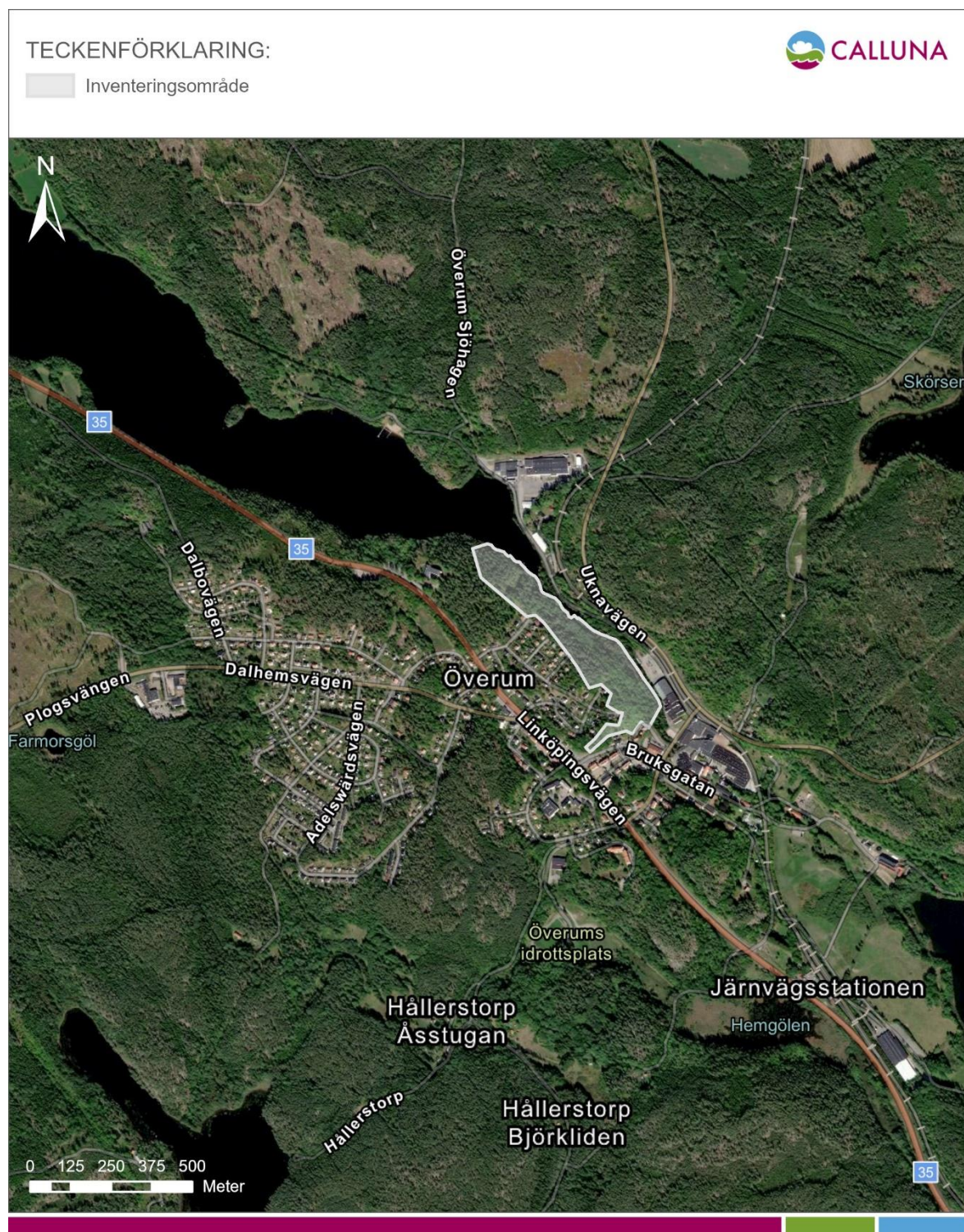
Naturvärdesinventeringen och framtagandet av skötselplanen har bekostats med medel från LONA.

Allmän beskrivning av området

Det aktuella området ligger i en nordostsluttning ned mot Överumsån och sjön Såduggen (Figur 2). Den största delen av inventeringsområdet består av lövskog med stort ädellövinslag, främst av ek men även av lönn och ask. Den norra delen av området består av barrskog i kuperad terräng (Figur 1). I övrigt består området av mindre ytor planterad tallskog, små klippängar samt Överumsån.

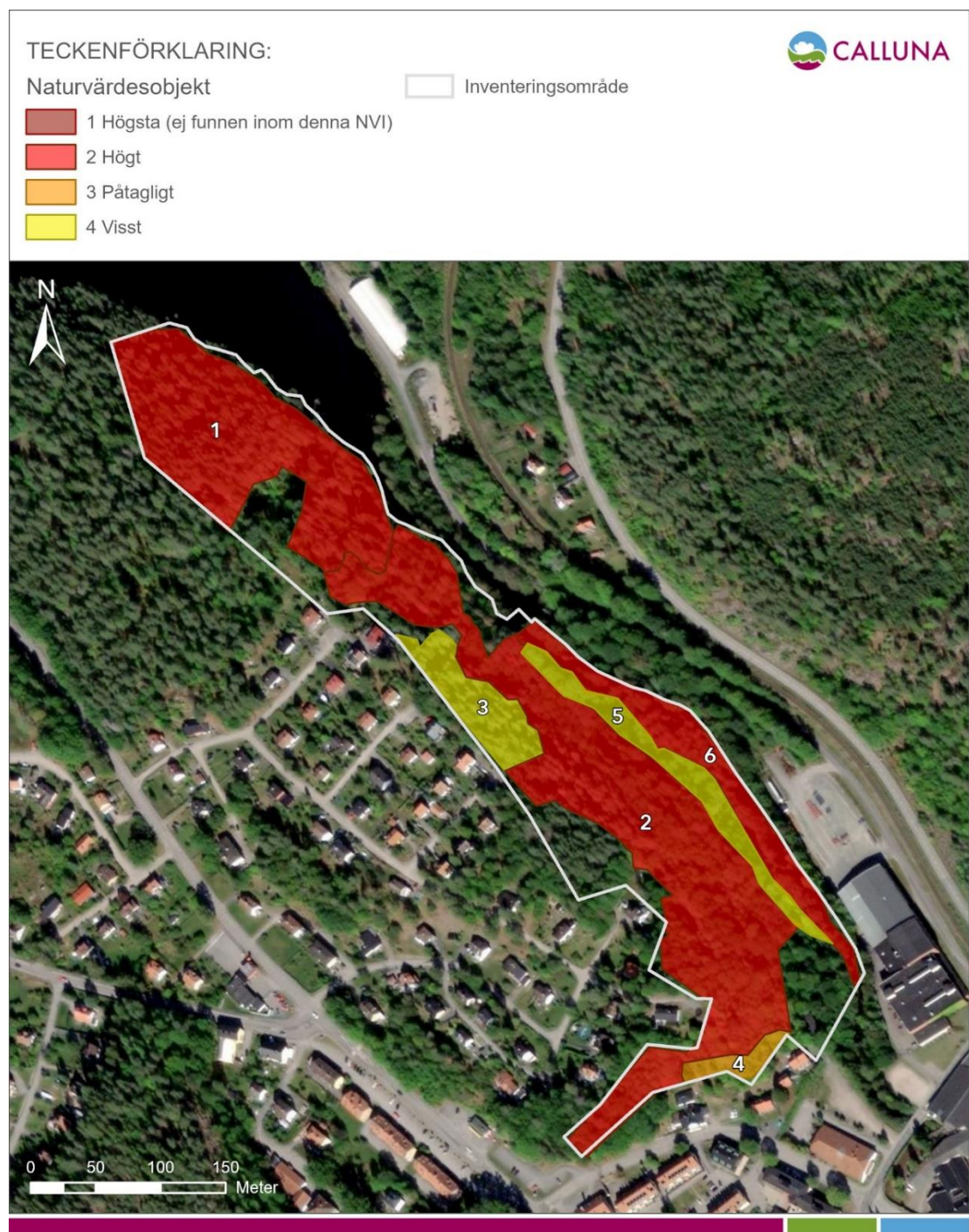
Figur 1. Miljöbild från området. Bilden är tagen i skötselområde 1, ett barrskogsområde i den norra delen. I bildens högra del syns sjön Såduggen. På bilden anar man den starka lutningen som är karaktäristisk för flera av skötselområdena.

Figur 2. Karta över området aktuellt för denna skötselplan (markerat med vitt) samt skötselområdets närmsta omgivelser. Området ägs av Västerviks kommun (del av Överum 13:1).

Bevarandevärden – biotoper och arter

Nedan redovisas kortfattat resultatet av naturvärdesinventeringen med de områden (sex naturvärdesobjekt) som konstaterades ha naturvärden (Figur 3). Därefter följer en sammanställning av ett urval av de naturvårdsintressanta arterna som noterades i eller i omedelbar anslutning till området eller som fanns noterade för området sedan tidigare (Tabell 1).

Figur 3. Resultatet av naturvärdesinventeringen som var ett av underlagen till skötselplanen.

De naturvärdesobjekt som hade *högt naturvärde (naturvärdesklass 2)* enligt naturvärdesinventeringen (Andersson 2020) var tre till antalet:

- i) Olikåldrig barrskog med en del grov tall och gran och med god tillgång på död ved (även av grova dimensioner) i kuperad terräng på näringsrik mark.
- ii) Ädellövskog på näringsrik mark, med god förekomst av gamla träd av arterna ek, ask, lönn och tall, med god tillgång på död ved samt med ett stort antal rödlistade arter och skogliga signalarter.
- iii) Överumsån med varierande strömhastighet (från forsande till mer långsamt rinnande), med god beskuggning och god vattenkvalitet, samt med individrik bottenfauna. Ett par fågelarter karaktäristiska för naturtypen är forsärla och strömstare.

Ytterligare ett naturvärdesobjekt uppnådde *påtagligt naturvärde (naturvärdesklass 3)* och det var en bit ädellövskog i sydvänt läge med flera gläntor. Två naturvärdesobjekt uppnådde *visst naturvärde (naturvärdesklass 4)*: en tallskog med en del äldre träd, samt en triviallövskog i anslutning till Överumsån.

Tabell 1. Ett urval av de naturvårdsintressanta arterna noterade i eller i omedelbar anslutning till området eller som finns noterade för området sedan tidigare. Svenskt och vetenskapligt namn enligt Dyntaxa (Sveriges Lantbruksuniversitet, 2020-11-20), rödlistning enligt aktuell rödlista (Artdatabanken 2020). I den högra kolumnen visas vilket skötselområde som arten noterats i (se kartan, figur 6), hur artens biologi ser ut, samt vilken eller vilka skötselåtgärder som vidtas för att gynna arten.

Art	Rödlistning, typiska arter samt indikatorarter	Kommentar
Däggdjur		
Utter <i>Lutra lutra</i>	Art- och habitatdirektivet bilaga 2 & 4 Artskyddsförordningen 4 & 5 § Rödlistad Nära hotad (NT)	Skötselområde 7. Noterad ett par gånger åren 2017 och 2020 i Överumsån. Ingen mer riktad undersökning av områdets roll för utter har gjorts, men Överumsån är säkert viktigt för spridning av utter mellan olika sjöar och troligen uppehåller sig utter då och då i Överumsån för att fiska. Inga avgörande förändringar kommer att ske i ån vilket innebär att miljön blir oförändrad för utter.
Fåglar		
Entita <i>Poecile palustris</i>	Artskyddsförordningen 4 § Rödlistad Nära hotad (NT)	Utnyttjar förmodligen hela området. Kräsen art som trivs bäst i ek- och hasseldominerade skogar och dungar, men också i fuktiga skogar dominerade av klibbal och glasbjörk. Bon i naturliga håligheter, men även i holkar. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för entita oförändrade. Uppsättning av holkar gynnar entita.

<p>Grå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i></p>	<p>Artskyddsförordningen 4 § Minskande art enligt Naturvårdsverket.</p>	<p>Utnyttjar förmodligen hela området, men främst bryn och gläntor. Häcker i skogsmark, trädbevuxna betesmarker, trädgårdar och parker. Föredrar öppna, ljusa miljöer, som t.ex. gläntor och bryn. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för grå flugsnappare oförändrade. Uppsättning av holkar, förstärkning av brynmiljöer och frihuggning av äldre ekar gynnar grå flugsnappare.</p>
<p>Gröngöling <i>Picus viridis</i></p>	<p>Artskyddsförordningen 4 § Minskande art enligt Naturvårdsverket. Prioriterad art enligt Skogsvårdslagen.</p>	<p>Utnyttjar förmodligen hela området. Häcker oftast i lövskog och föredrar halvöppna, mosaikartade landskap. Specialiserad myrätare som kräver en rik och varierad fauna av myror, vilket gör att den gynnas av hävdade marker. Bon anläggs gärna i lite grövre aspar. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för gröngöling oförändrade. Uppsättning av förstärkning av brynmiljöer och frihuggning av äldre ekar gynnar gröngöling.</p>
<p>Grönsångare <i>Phylloscopus sibilatrix</i></p>	<p>Artskyddsförordningen 4 § Rödlistad Nära hotad (NT)</p>	<p>Utnyttjar förmodligen hela området. Förekommer främst i högstammig skog med sparsam undervegetation, helst lövskog men ibland också i bland- eller barrskog. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för grönsångare oförändrade.</p>
<p>Knipa <i>Bucephala clangula</i></p>	<p>Artskyddsförordningen 4 §</p>	<p>Skötselområde 7. Häckning i t.ex. trädhåligheter kan förekomma i en stor del av området. Föreslagen som indikatorart för Levande sjöar och vattendrag. Hålhäckare som är beroende av god tillgång på trädhåligheter, både naturliga håligheter och holkar. Inga avgörande förändringar kommer att ske i ån vilket innebär att miljön blir oförändrad för knipa. Uppsättning av lämpliga holkar gynnar knipa.</p>
<p>Kråka <i>Corvus corone</i></p>	<p>Artskyddsförordningen 4 § Rödlistad Nära hotad (NT) Minskande art enligt Naturvårdsverket.</p>	<p>Utnyttjar förmodligen hela området. Förekommer främst i anslutning till odlad mark, men förekommer även i en lång rad andra naturtyper. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för kråka oförändrade.</p>
<p>Strömstare <i>Cinclus cinclus</i></p>	<p>Artskyddsförordningen 4 §</p>	<p>Skötselområde 7. Förekommer vid strömmande vatten och kan antas visa på en individrik bottenfauna och en hyfsad vattenkvalitet. Inga avgörande förändringar kommer att ske i ån vilket innebär att miljön blir oförändrad för strömstare. Uppsättning av lämpliga holkar gynnar strömstare.</p>

Stenknäck <i>Coccothraustes Coccothraustes</i>	Artskyddsförordningen 4 §	Utnyttjar förmodligen hela området, men skötselområde 5 kan vara särskilt värdefull eftersom det hyser gott om körsbärsträd. Utpräglad lövskogsfågel som gynnas av god tillgång på stenfrukter, t.ex. körsbär. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för stenknäck oförändrade. Gallringar där bl.a. körsbär gynnas är värdefullt för stenknäck eftersom körsbärskärnor utgör en viktig föda.
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i>	Artskyddsförordningen 4 § Rödlistad Nära hotad (NT)	Utnyttjar förmodligen hela området, men främst bryn och gläntor. Häcker i gles bland- och lövskog, men också i trädgårdar och parker. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för svartvit flugsnappare oförändrade. Uppsättning av holkar, förstärkning av brynmiljöer och frihuggning av äldre ekar gynnar svartvit flugsnappare.
Trädpiplärka <i>Anthus trivialis</i>	Artskyddsförordningen 4 § Minskande art enligt Naturvårdsverket	Utnyttjar förmodligen hela området, men främst bryn och gläntor. Föredrar glesa skogar och skogskanter, men förekommer också på hyggen och i fjällbjörkskog. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för trädpiplärka oförändrade. Förstärkning av brynmiljöer och frihuggning av äldre ekar gynnar trädpiplärka.
<u>Insekter</u>		
Brun guldbagge <i>Protaetia marmorata</i>		Skötselområde 2, 5. Knuten till gamla lövträd med mulm. Känd från många olika trädslag, men är vanligast i ek. Mindre allmän art. Områdena gallras på lövsly och granföryngring, vilket ger ett ökat ljusinsläpp till bl.a. gamla aspar, vilket gynnar brun guldbagge. Frihuggning av gamla ekar gynnar brun guldbagge.
Granbarknagare <i>Microbregma emarginatum</i>	Skoglig signalart Typisk art för naturtypen Taiga (9010)	Skötselområde 1. Lever i barken på gamla granar, gärna solexponerat. Barrskogsmiljöerna i norr omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för granbarknagare oförändrade.
<u>Kärlväxter</u>		
Blåsippa <i>Hepatica nobilis</i>	Fridlyst enligt 9 § Skoglig signalart Typisk art för naturtypen Nordlig ädellövskog (9020)	Skötselområde 1, 3, 5. Förekommer på frisk, ofta stenig, näringsrik mark, t.ex. frodiga granskogar, lövskogar och hagar. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för blåsippa oförändrade.

Murglöna <i>Hedera helix</i>	Skoglig signalart	Skötselområde 1, 3, 5. Förekommer på frisk, näringsrik mulljord där den klänger på träd, bergväggar, hus eller murar men även på marken. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för murglöna oförändrade. Gallring i t.ex. skötselområde 5 ger ett varmare mikroklimat, vilket gynnar murglöna.
Ramslök <i>Allium ursinum</i>	Skoglig signalart	Skötselområde 3. Förekommer på fuktig, skuggig, näringsrik mulljord, t.ex. i lövskogar och raviner. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för ramslök oförändrade.
Skogslind <i>Tilia cordata</i>	Skoglig signalart	Skötselområde 3. Förekommer på frisk, näringsrik, stenig mulljord, t.ex. i skogar, lundar, rasbranter och bryn. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för skogslind oförändrade. Bortgallring av granföryngring i ädellövskog gynnar skogslind.
Underviol <i>Viola mirabilis</i>	Skoglig signalart Typisk art för naturtypen Nordlig ädellövskog (9020)	Skötselområde 3. Förekommer i rika, kalkpåverkade lundar, t.ex. i kalklövskogar, lövängar, hässlen och örtrika kalkgranskogar. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för underviol oförändrade.
Vårärt <i>Lathyrus vernus</i>	Skoglig signalart Typisk art för naturtypen Nordlig ädellövskog (9020)	Skötselområde 3. Förekommer i betesmarker men även i ängar, vägkanter och andra hävdade marker. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för vårärt oförändrade.
Svampar		
Ekticka <i>Fomitiporia robusta</i>	Rödlistad Nära hotad (NT) Typisk art för naturtypen Nordlig ädellövskog (9020)	Skötselområde 3. Växer enbart på gamla ekar där den orsakar vitröta. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för ekticka oförändrade. Gamla ekar gallras fram vilket gynnar ekticka. Plantering av ek gynnar ekticka på sikt.
Tallticka <i>Porodaedalea pini</i>	Rödlistad Nära hotad (NT) Skoglig signalart Typisk art för naturtypen Taiga (9010)	Skötselområde 1, 3. Växer enbart på gamla tallar som ska vara minst 100 år gamla, men är vanligast på träd som är 150-200 år gamla. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för tallticka oförändrade.

Lavar		
Bårdlav <i>Nephroma parile</i>	Skoglig signalart Typisk art för naturtyperna Taiga (9010) och Nordlig ädellövskog (9020)	Skötselområde 1, 3. Växer främst på barken av gamla, mossiga lövträd, men även på fuktiga block och klippor som innehåller kalkrika eller basiska bergarter. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för bårdlav oförändrade.
Mossor		
Dvärgtufs <i>Scytinium teretiusculum</i>	Skoglig signalart	Skötselområde 3. Växer främst på grov bark av ädellövträd, främst på ask, alm och lönn. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för dvärgtufs oförändrade.
Fällmossa <i>Antitrichia curtipendula</i>	Typisk art för naturtypen Nordlig ädellövskog (9020)	Skötselområde 3. Växer både på lövträd och på beskuggade block och bergväggar. Skogsmiljöerna omfattas inte av några större förändringar vilket gör livsmiljöerna för fällmossa oförändrade.

Figur 4. Två av de mer ovanliga lundväxterna som påträffas i området. Ramslök (t.v.) och vårärt (t.h.).

Figur 5. Ytterligare en lundväxt, ormbär, som man kan hitta i ädellövsboden. Efter blomningen utvecklas ett ganska stort, svartblått bär. Hela växten är giftig.

Områden och åtgärder

Övergripande mål för restaurering och skötsel

För att uppnå skötselplanens syfte ska följande mål uppnås:

- Fridlysta och rödlistade arter inom området får inte påverkas negativt
- Äldre ekar sparas och gynnas genom gallringar, vilket borgar för en längre livslängd på de gamla träden
- Fri utveckling mot naturskog i stora delar av området, vilket omfattar naturtyperna barrblandskog och ädellövskog
- Underhåll av stigar ökar tillgängligheten samt gynnar pedagogiska värden samt värden för rekreation och friluftsliv
- Informationsåtgärder ökar förståelsen av natur- och kulturvärden samt gynnar pedagogiska värden samt värden för rekreation och friluftsliv
- Att spara rishögar i form av faunadepåer gynnar en lång rad olika organismer
- Uppsättning av fågelholkar gynnar många hålhäckande fågelarter

Läsanvisning, disposition och skötsel

Behovet av skötselåtgärder varierar beroende på ett områdes förutsättningar, bevarandemål och önskvärda funktion. För varje delområde formuleras därför syfte och mål för skötseln. Bevarandevärden för natur- och kulturvärden som kräver hänsyn eller särskilda åtgärder beskrivs.

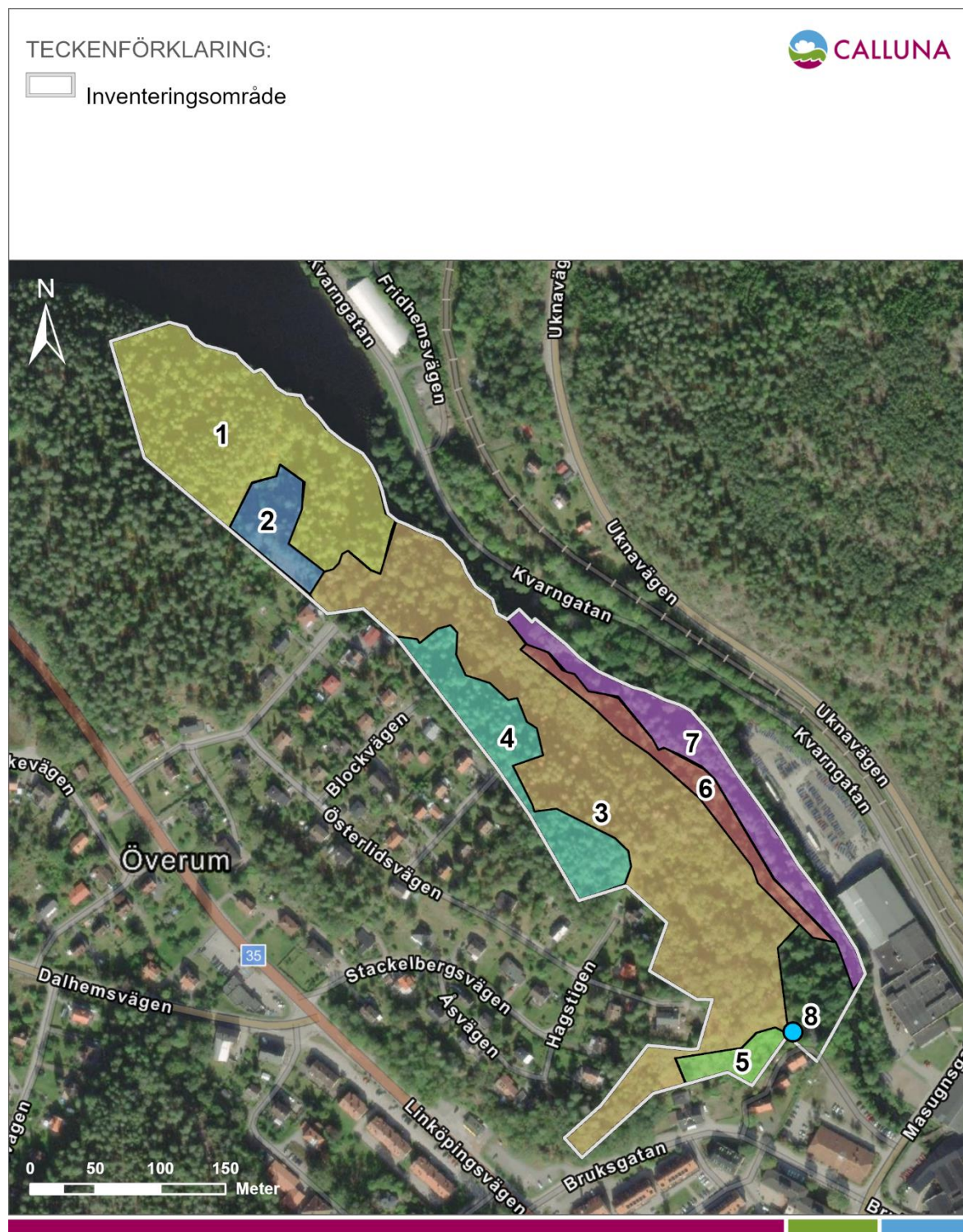
Nödvändiga skötselåtgärder för att uppnå formulerade mål kan variera över tid. Under rubriken åtgärder beskrivs behov av insatser i ett inledande skede, exempelvis restaureringar. Löpande skötsel omfattar ett bestående behov av åtgärder med olika periodicitet för att säkerställa att områdenas värde består utifrån formulerade mål.

Skötselplanens varaktighet

Skötselplaner brukar tidsbegränsas på olika sätt, lite beroende på vilken typ av värden det handlar om. Det är lämpligt att efter en viss tid utvärdera genomförda skötselåtgärder och vid behov revidera skötselplanen.

Vi föreslår att man undersöker om en revidering av skötselplanen är nödvändig fem år efter det att skötselplanen börjat tillämpas.

Skötselområden

Figur 6. Karta med de olika skötselområdena.

*Skötselområde 1 – Barrskog längst i norr***Areal:** 2,0 ha**Naturtyp:** Barrblandskog**Beskrivning:** Barrblandskog i kuperad terräng i nordostvänd slänt. Bitvis blockrikt på frisk mark med lite mer näringsrik mark i sydost. I den östra delen gränsar området till sjön Såduggen. Området är av Skogsstyrelsen klassat som naturvärde (ID N5308-1998).

I trädskiktet växer främst gran och tall men även lite bok, björk, lönn och asp samt nere vid sjön klibbal. Trädskiktet är tydligt flerskiktat. Spridda i området växer sparsamt med äldre gran och tall. Död ved förekommer i form av torrträd av gran och tall, stubbar av ek och lågor av gran. Fältskiktet är örtrikt med bl.a. vitsippa, harsyra, blåbär, blåsippa, lingon, murgröna och skogsviol. Buskskiktet är bitvis tätt av hassel och lövsly.

Övrigt: Skogen sträcker sig utanför det område som skötselplanen avser.**Naturvärden:** Olikåldrig, flerskiktad barrskog med en del äldre tall och gran, inslag av lövträd, förekomst av död ved av olika trädslag och nedbrytningsgrad, kuperad terräng, näringsrik mark.**Kulturvärden:** Inga särskilda**Värden för pedagogik, rekreation och friluftsliv:** I det område som skötselplanen behandlar finns många olika naturtyper och de flesta är mer eller mindre lättillgängliga via stigar. Förutsättningarna för exkursioner och utomhuspedagogik för traktens skolor är mycket goda, men även för guidade turer riktade mot allmänheten. Genom skötselområde 1 leder några stigar. Detta område är rikt på storvuxet blåbärsris som lockar till plockning. Även svamp bör kunna finnas i området.**Bevarandemål:** Barrblandskog med naturskogskaraktär i kuperad terräng, med förekomst av gamla träd och död ved samt funktionella stigar.**Åtgärder:**

- I dagsläget behövs inga åtgärder.

Löpande skötsel:

- Fri utveckling med några undantag, se nedan.
- I samband med situationer då mycket död granved tillförs, t.ex. efter storm, får fällda granar tas bort från området för att det inte ska uppstå problem med skadeinsekter, främst granbarkborre. Förslagsvis följs Skogsstyrelsens rekommendationer för hur mycket granved som kan lämnas per hektar skog.
- Observera att vid ovanstående tillstånd ska bara nyligen döda träd, som utgör ett hot, tas bort. Träd som varit döda en tid fungerar inte som yngelsubstrat för granbarkborre och ska därför lämnas kvar. Den döda veden är ett mycket viktigt substrat för vedlevande organismer.
- I övrigt ska stigar hållas fria från grenar och stammar och även på andra sätt vara fortsatt framkomliga. Förslagsvis kapas den stamdel som ligger över stigen medan resten av trädet får vara kvar.
- Om möjligt bör åtgärder genomföras utanför fåglarnas häckningstid, d.v.s. under höst och vinter.

Figur 7. Barrskogen i norr i skötselområde 1. Bilden visar en värdefull skötselåtgärd, nämligen att bara ta upp en lucka där stigen går under en stam som fallit över stigen. På så sätt lämnas död ved i sitt ursprungliga läge.

Skötselområde 2 – Igenväxningsmark

Areal: 0,32 ha

Naturtyp: Föryngringsyta

Beskrivning: Området utgörs av en föryngringsyta i en ganska brant nordostvärd slänt. Tidigare växte här främst barrträd. Området domineras nu av lövsly i buskskiktet.

Genom området leder en mindre stig ner till ett par båtplatser vid sjön Såduggen.

Naturvärden: I dagsläget inga särskilda.

Kulturvärden: I dagsläget inga särskilda.

Värden för pedagogik, rekreation och friluftsliv: Stigen i området utgör en viktig länk från bostadsområden i Överum och ner till sjön Såduggen. Nere vid sjön finns fler stigar både norrut och söderut. Stigen mot söder leder till en spång över Överumsån. Stigen är viktig för tillgängligheten lokalt och för det område som skötselplanen omfattar.

Bevarandemål: Blandskog med funktionell stig.

Åtgärder:

- Förslagsvis tillåts skogen återetablera sig själv, vilket innebär att främst björk och asp kommer att dominera i ett första skede. Längre fram, om ca 50 år, kommer gran att dominera vilket då utökar ytan med granskog (skötselområde 1). Detta är det billigare av två alternativ.
- Det andra alternativet är att plantera träd för att på så sätt aktivt styra vilken skogstyp man vill ha i området. Förslagsvis planteras då en blandning av ädellövträd, främst ek, lind och lönn. Om man kan få tag på ask och alm som är resistent mot askskottsjuka respektive almsjuka kan dessa trädslag med fördel också planteras. Man bör då plantera träden så att de hamnar på så gynnsamma platser som möjligt. Detta innebär att ask gärna får stå lite fuktigt (längst ner i slänten eller i anslutning till dråg med lite fuktigare mark), ek på lite torrare och mer solexponerad mark och lind i mer mullrika, steniga partier. För detta alternativ bör en person med expertkunskaper inom naturvårdsanpassad skogsplantering anlitas.
- Naturligtvis finns möjligheten till en kombination av dessa båda alternativ, det vill säga att skogen i delar av området får etablera sig själv, och att man i delar av området planterar ädellövträd, förslagsvis i de delar som är bäst lämpade för detta.

Löpande skötsel:

- Vid alternativet med att låta skogen etablera sig spontant förespråkas fri utveckling.
- Vid alternativet med plantering av ädellövträd ska skogen skötas så att man får så bra överlevnad och tillväxt av ädellövträden som möjligt.
- Vid båda alternativen ska stigen hållas i bra skick och träd och grenar som faller ner på stigen ska kontinuerligt tas bort.

*Skötselområde 3 – Ädellövskog***Areal:** 3,7 ha**Naturtyp:** Nordlig ädellövskog

Beskrivning: Ädellövskog i nordostvänd brant. Längst i sydväst finns slänter mot söder och sydväst och området är här mer parkliknande. Området är blockrikt och med förekomst av lodytor. I trädskiktet växer ek, lönn, alm, ask, asp, gran, tall, körsbär och sälg. Gamla, grova träd finns av arterna ek, ask, gran och tall, där de äldsta träden har en ålder på 100-200 år och där ek och tall är äldst. Några ihåliga träd av ek och ask finns i området. I en ihålig ek noterades spår av brun guldbagge, en mindre vanlig skalbagge som är knuten till gamla träd. I flera aspar finns hackspetthål. Bland lite mer ovanliga vedsvampar förekommer ekticka och talticka i området. Askskottsjuka askar förekommer. I barken av dessa askar finns spår av askbastborrar, en grupp skalbaggar som befaras bli allt ovanligare i takt med att askar dör av askskottsjuka. Tidigare växte också en del alm i området men dessa har dött av almsjuka och en del träd står kvar som torrträd. Lavfloran knuten till äldre ädellövträd innehåller bl.a. bårdlav, grymig blåslav, grå punktlav och liten spiklav. Buskskiktet är måttligt tätt och består av hassel, måbär, skogstry, lövsly och granföryngring. Fältskiktet är artrikt och visar på näringsrik mark med ett visst kalkinnehåll. Bland de naturliga arterna växer här bergslok, blåbär, blåsippa, harsyra, hässlebrodd, kirskaål, lundgröe, murgröna, ormbär, ramslök, skogsvicker, stinksyska, träjon, underviol, vitsippa och vårärt, men även kulturspridda arter som mahonia, surtorn och vintergröna. Bland mossorna återfinns bl.a. dvärgtufs, fällmossa, guldockmossa och krushättemossa. Död ved förekommer allmänt i form av torrträd av gran och ask, högstubbar av olika trädslag samt klenved. Områdets fågelfauna innehåller bl.a. arter som entita, grå

flugsnappare, gröngöling, grönsångare, kråka, stenkäck, svartvit flugsnappare och trädpiplärka. Genom området leder flera stigar.

Naturvärden: Äldre, naturskogsartad ädellövskog på kuperad mark med visst kalkinnehåll. Artrik flora, artrik kryptogamflora, artrik fågelfauna.

Kulturvärden: Inga särskilda

Värden för pedagogik, rekreation och friluftsliv: Området har mycket höga värden. Området hyser en lång rad ovanliga arter som kan vara intressanta att studera i flera ämnen, t.ex. naturkunskap och växternas kulturhistoria. Området är kuperat och har många stigar vilket erbjuder motion eller bara promenader. Områdets stigar kan enkelt bindas ihop till längre strövtåg i Överum och dess omgivningar.

Bevarandemål: Ädellövskog med naturskogskaraktär och utan ökande inslag av gran. Lättframkomliga stigar i terräng.

Åtgärder:

- Bortgallring av granföryngring genom att all gran som är klenare än två decimeter i stamdiameter tas bort och transporteras iväg. Det finns en del äldre gran men den lämnas kvar då det dels kan vara svårt att få bort den i den branta slänten och dels har några av granarna en sådan ålder att de har ett naturvärde. Tanken med denna skötselåtgärd är att stoppa granföryngringen och att området alltmer tas över av gran. Gran som skadas av barkborreangrepp får tas bort oavsett ålder.

Löpande skötsel:

- Håll kontinuerligt efter granföryngring genom att klippa av eller dra upp granplantor. Förslagsvis kan detta ske varje eller vartannat år.
- Håll stigar fria från nedfallna stammar och grenar. Håll också efter riskträd i anslutning till stigarna.
- Om möjligt bör åtgärder genomföras utanför fåglarnas häckningstid, d.v.s. under höst och vinter.

Figur 8. Bilden visar en av stigarna i ädellövskogsområdet, skötselområde 3. Att behålla stigarna väl framkomliga är en värdefull åtgärd som gynnar värden knutna till pedagogik, rekreation och friluftsliv.

Skötselområde 4 – Tallskog

Areal: 0,8 ha

Naturtyp: Tallskog

Beskrivning: Tallskog i nordostvänd slänt. I trädsiktet växer, förutom tall, också lite ek och lönn. Enstaka tallar är ca 150 år men i övrigt är beståndet yngre, upp till ca 80 år och i huvudsak likåldrigt. Busksiktet är måttligt tätt av hassel, lövsly, skogstry och måbär. I fältsiktet växer bl.a. blåbär, gökärt, harsyra och vitsippa. Död ved förekommer i form av enstaka torrträd av tall.

Naturvärden: Enstaka äldre tallar, i övrigt är naturvärdena i dagsläget låga.

Kulturvärden: Inga särskilda

Värden för pedagogik, rekreation och friluftsliv: Värdena är i huvudsak låga, men området ligger i anslutning till bebyggelse och kan därför ha ett värde som lekskog.

Bevarandemål: Tallskog med inslag av ek och andra ädellövträd. Tallskogen ska tillåtas att åldras men uppslag av ek och andra ädellövträd ska gynnas.

Åtgärder:

- Gallring kring ekar så att dessa tillåts utveckla spärrgrenighet.

Löpande skötsel:

- Fri utveckling mot gammal tallskog med följande undantag:
- Håll efter uppslag av andra träd i anslutning till ekar som ska få åldras och utveckla spärrgrenighet. Blommande buskar ska dock lämnas kvar.
- Stödplantering av ek är tillåten, så att skogen består av tall med inslag av ek.
- Även stödplantering av blommande buskar är tillåten. Då ska i sådana fall inhemska buskar planteras, t.ex. hagtorn, vildrosor eller slån.

*Skötselområde 5 – Gläntrik ädellövskog***Areal:** 0,18 ha**Naturtyp:** Ädellövskog

Beskrivning: Ädellövskog i syd-sydvästvänt läge. I området finns gott om kulturspår, bl.a. något som möjligen är små jordkällare. I området finns solbelysta, örtrika klippängar och lodytor. Mikroklimatet är mycket varmt. I trädskiktet växer alm, lönn, ask, ek, körsbär och tall. I området finns några gamla, grova ekar, varav en är en riktig bjässe med en diameter på över en meter. Buskskiktet är ganska tätt av snöbär (som växer i stora snår nära bebyggelsen i söder), lövsly, hagtorn, nypon, måbär, oxbär, mahonia, syrén och surtorn. Grov död ved förekommer sparsamt i form av halvdöda askar, torrträd av ask och lågor av lövträd, medan klenved förekommer ganska talrikt. Örtrikt fältskikt med bl.a. bergslok, blåsippa, fibble-arter, getrams, kärleksört, lundgröe, murgröna, skelört, stinknäva, teveronika, tjärblomster, äkta johannesört samt trädgårdsrymlingarna krollilja och vintergröna.

Naturvärden: Ädellövskog i mycket soligt och varmt mikroklimat, grova ekar, örtrik flora, goda förutsättningar för ett rikt insektsliv, t.ex. vedlevande insekter, dagfjärilar och steklar.

Värden för pedagogik, rekreation och friluftsliv: Området är spännande med sina gläntor och grova träd och inbjuder till upptäckter. Det finns goda förutsättningar att hitta spännande småkryp.

Bevarandemål: Gläntrik ädellövskog med ett mycket varmt mikroklimat. God tillgång på inhemska, blommande träd och buskar. De klippängar som förekommer ska vara öppna och solexponerade. Gamla ekar ska vara fria från trängande, yngre träd.

Åtgärder:

- Gallring av lövsly för att förstärka effekten av bryn och gläntor.
- Gallring av uppväxande, yngre träd kring gamla ekar, främst kring den riktigt grova eken som växer vid berget i den norra kanten.
- Bekämpa snår av snöbär samt förekomster av andra trädgårdsväxter (mahonia, syrén, surtorn, vintergröna).
- Spara inhemska, blommande träd och buskar, som lönn, körsbär, hagtorn, nypon, måbär och oxbär.
- Vedartade växter som gallras bort kan med fördel sparas i faunadepåer på lämpliga platser.

Löpande skötsel:

- Håll efter igenväxningen så att den brynkaraktär och de gläntor som eftersträvas bibehålls.

- En nyckelart i trakten är sötvedel som är värdväxt för den akut hotade kronärtsblåvingen. Sötvedel förefaller inte växa i området men frön eller plantor kan med fördel placeras ut vilket ger en åtminstone teoretisk möjlighet för kronärtsblåvinge att återetablera sig i trakten (spontant eller genom utplanteringar).

Figur 9. Skötseln av skötselområde 5 handlar mycket om att förhindra igenväxning av de klippängar och gläntor som finns i området. Sådana solexponerade ytor är mycket värdefulla för många värmekrävande organismer. Hit hör många insekter, men också murgröna.

Skötselområde 6 – Lövskog i anslutning till gångstig vid ån

Areal: 0,40 ha

Naturtyp: Triviallövskog med inslag av ädellövträd

Beskrivning: Smal remsa med lövblandskog nedanför den ädellövklädda branten (skötselområde 3) och ovanför Överumsån (skötselområde 7), i anslutning till den gångstig som finns här. Gångstigen är nyanlagd och förbättrad, med god framkomlighet, med bänkar och utsiktsplatser mot ån. I trädsiktet växer klibbal, ask, björk och ek. Enstaka träd är ca 100 år gamla, men i huvudsak är trädsiktet yngre. Busksiktet är mycket glest och består främst av lite lövsly. Fältsiktet är utglesat eftersom marken främst består av bar jord och en stig.

Naturvärden: Enstaka äldre träd. Området erbjuder dock goda observationsplatser över ån som hyser mycket intressant att se, bl.a. fågelarterna forsärla och strömstare.

Kulturvärden: Stigen leder över en damm och i anslutning till denna finns en sevärd byggnad.

Värden för pedagogik, rekreation och friluftsliv: Området har mycket höga värden. Stigen i området är nyanlagd och med god framkomlighet, och ingår i ett promenadstråk som förbinder naturen i området med de bebyggda delarna av Överum. Hela stigens sträckning erbjuder goda möjligheter till naturstudier längs Överumsån och upp mot den värdefulla lövskogen i slutningen. Den förbättrade stigen tillåter personer som normalt har svårt att komma ut i naturen att uppleva t.ex. områdets artrika fågelfauna. Stigen ingår som en naturlig del i en natur- och kulturvandring där man kan visa upp naturen i Överum tillsammans med en riksintressant bruksmiljö.

Bevarandemål: Stig med god framkomlighet och med fin utsikt över Överumsån och den närbelägna ädellövskogen.

Åtgärder:

- I dagsläget behövs inga åtgärder.

Löpande skötsel:

- Håll efter uppslag av lövsly.
- Håll efter riskträd så att de inte riskerar att skada människor som rör sig på stigen och egendom.
- Håll stigen i gott skick.

Figur 10. Skötseln av skötselområde 6 handlar mycket om stigen och dess roll i att förmedla värden förknippade med pedagogik, rekreation och friluftsliv. Från stigen har man fin utsikt över ån. För en person som har svårt att ta sig fram i terräng är stigen mycket viktig för att komma nära skogen. Stigen är en utmärkt plats för att lyssna på, och kanske lära sig, fåglarnas olika läten.

*Skötselområde 7 – Överumsån***Areal:** 0,72 ha**Naturtyp:** Vattendrag

Beskrivning: Vattendrag, Överumsån, med kanalkaraktär, med kraftig påverkan av mänsklig aktivitet. Strömmande partier finns uppströms, vid kraftverksbyggnaden, där det finns större block och en rik förekomst av grov, död ved. I den nedre delen av ån rinner vattnet långsammare, mängden död ved i vattnet är mindre och botten innehåller mer ansamlad, finare bottensubstrat. Längs stränderna växer främst klibbal, i en del fall med tydliga socklar. Vattenväxter förekommer bara i liten omfattning. Bottenfaunan (småkryp som lever på botten av vattendraget, främst olika insektslarver men även små musslor, iglar och maskar) är individrik, men saknar mer krävande arter. Fågelfaunan innehåller arter som forsärla, knipa och strömstare. Bland övriga djurarter som noterats i ån finns utter.

Naturvärden: Vattendrag med varierande strömhastighet, god beskuggning och god vattenkvalitet. Förekomst av flera typiska arter för strömmande vatten, främst forsärla och strömstare. Individrik bottenfauna.

Kulturvärden: Hela ån är ”ombyggd” för att kunna fungera för vattenkraftsutnyttjande. Överumsån har varit en viktig del av kraftutnyttjande i Överum sedan 1600-talet. Ån i dess nuvarande utformning har alltså ett stort kulturhistoriskt värde.

Värden för pedagogik, rekreation och friluftsliv: Värdena är mycket höga. Ån har spelat en viktig roll i Överum sedan 1600-talet och erbjuder många intressanta aspekter ur ett industrihistoriskt perspektiv. Ån har också en intressant fågelfauna som enkelt kan studeras från stigen. Det är enkelt att med en håv komma åt vattnet för att på så sätt studera vattnets småkrypsfauna. Ån erbjuder många möjligheter till utomhuspedagogik. Förutom att lära sig om biologi finns många intressanta övningar, om strömhastighet, vattentemperatur och vattenkemi, som kan genomföras.

Bevarandemål: Heterogen vattenmiljö med forsande och strömmande partier, och med livsmiljöförutsättningar för många olika djur och växter. Den norra stranden ska tillåtas vara naturlig, med täta snår, rotvältor och död ved. Sådana miljöer är viktiga för många småfåglar.

Åtgärder:

- I dagsläget behövs inga åtgärder.
- En värdefull åtgärd är att, om det inte redan är genomfört, sätta upp holkar eller andra anordningar som främjar häckning av olika fågelarter knutna till vattenmiljön, främst forsärla, knipa och strömstare.

Löpande skötsel:

- Död ved i vattnet är värdefullt för många organismer men om mängden blir alltför stor, så att det finns risk för översvämningar eller skador på stränderna, kan ved plockas bort.
- Det är värdefullt om kraftverksbyggnaden hålls i gott skick.
- Det är värdefullt om man inte tillgängliggör området ner mot ån alltför mycket. Anledningen till detta är att inte skapa för mycket störning för områdets karaktärsfåglar, forsärla och strömstare.

Flera långsiktiga mål för Överumsån som helhet presenteras i bilaga 5 (Naturvärdesinventering av Överumsån) till naturvärdesinventeringen (Andersson 2020). Där presenteras visioner av att återskapa fria lopp för Överumsån genom att riva fördämningar för att skapa fria vägar för fiskarter som ål och öring. Dessa åtgärder kräver dock många åtgärder utanför det område som skötselplanen omfattar och diskuteras därför inte vidare här.

Figur 11. Bilden från skötselområde 7 är tagen en bit nedströms kraftverksdammen där vattnet rinner lite långsammare. Den döda veden i vattnet är viktig för många olika organismer, bl.a. vissa kräddjur som lever av att bryta ner organiskt material som hamnar i vattnet.

Skötselområde 8 – Jordkällare

Naturtyp: Jordkällare

Beskrivning: I området finns en jordkällare som förefaller vara i gott skick.

Naturvärden: Jordkällaren har förutsättningar att kunna fungera som en övervintringsplats för fladdermöss. Dessa djur kräver ostörda utrymmen med en jämn och sval temperatur och det finns många exempel på att jordkällare fungerar som övervintringsplatser för fladdermöss i dvala. Eftersom fladdermöss trivs bra i miljöer med god insektstillgång, t.ex. vid olika typer av vatten, kan jordkällaren vara särskilt intressant.

Kulturvärden: Jordkällare har under tusentals år använts för att förvara mat.

Värden för pedagogik, rekreation och friluftsliv: Jordkällare är något som de flesta känner till men som ganska många personer kanske aldrig har varit inne i. Den erbjuder livsmiljö för många olika småkryp som kräver skugga och svala förhållanden. Jordkällaren erbjuder möjligheter till utomhuspedagogik, t.ex. genom temperaturskillnader under varma somrardagar.

Bevarandemål: Fungerande jordkällare som håller en konstant, sval temperatur året runt.

Åtgärder:

- Här krävs att kommunen har möjligheter till att genomföra åtgärder med jordkällaren.
- Om sådana möjligheter finns bör jordkällaren inventeras så att det finns ordentliga och fungerande ytter- och innerdörrar.
- Man bör också undersöka om den möjligen fungerar som övervintringsmiljö för fladdermöss.

Löpande skötsel:

- Håll jordkällaren i gott skick.

Figur 12. Jordkällaren är en potentiellt viktig plats för övervintrande fladdermöss.

Skötselområde Övriga ytor

Beskrivning: De övriga ytorna består av en gräsyta i den sydöstra delen samt kraftverksbyggnaden i anslutning till Överumsåns övre del.

Naturvärden: Naturvärdena är låga.

Kulturvärden: Kraftverksbyggnaden har höga kulturvärden och är en del av brukssamhället Överum. Den öppna gräsytan längst i sydost har tidigare bestått av bland annat odlingslotter för anställda på Överums bruk.

Värden för pedagogik, rekreation och friluftsliv: Gräsytan i den sydöstra delen kan fungera som en av entréerna till det naturområde som skötselområdet omfattar. Man kan t.ex. sätta upp skyltar som informerar om området, och det kan vara en samlingsplats för guidade natur- och/eller kulturvandringar i området. Det finns också möjligheter att återskapa odlingslotter som kan användas av till exempel skolbarn, nyanlända, pensionärsföreningar eller trädgårdsintresserade utan egen möjlighet till odling i anslutning till hemmet. Kraftverksbyggnaden kan vara en plats för utomhuspedagogik inom områdena kraftöverföring och elproduktion.

Åtgärder:

- Inga särskilda i dagsläget.

Figur 13. Kraftverksbyggnaden är en viktig symbol för bruksorten Överum. Om möjlighet finns är det värdefullt att den hålls i gott skick.

Generella skötselråd

Stigar: I dagsläget finns en större stig med god framkomlighet längs ån samt flera mindre stigar i skogsområdena.

De mindre stigarna bör hållas i gott skick. Man bör undersöka stigarna och förbättra dessa där det behövs. På känslig mark bör spångar övervägas, liksom på områden där marken är fuktig. Stigarna ska hållas fria från nedfallna grenar. Riskträd bör åtgärdas.

Fågelholkar: Att sätta upp fågelholkar är ett sätt att skapa boplatser åt vissa fågelarter. Fågelarter som gärna utnyttjar holkar är bl.a. flera arter mesar, nötväcka, trädkrypare, svartvit flugsnappare, grå flugsnappare, rödstjärt, rödhake, pilfink, kaja, stare, göktyta, kattuggla samt ytterligare några ugglearter och knipa. De olika fågelarterna ställer lite olika krav på holkens utseende och placering, men genom att sätta upp olika sorters holkar på olika platser kan många olika sorters fåglar börja häcka i holkarna.

Förutom som boplatser för fåglar kan holkarna inbjuda till studier av olika slag. Vilka fågelarter häckar i holkarna? Hur ofta får ungarna mat? Kan man se vilken mat fåglarna kommer med? När tittar ungarna ut för första gången? Sådana studier kan t.ex. fungera som ett skolprojekt i naturkunskap.

Andra typer av holkar: Även andra sorters djur kan lockas till holkar och andra anordningar. Hit hör till exempel fladdermöss och humlor. Genom att sätta upp insektshotell på lämpliga platser kan man locka till sig bin och andra steklar som är anpassade till att leva i insektsgångar i ved.

Även de här holkarna inbjuder till studier av olika slag. Hur lever fladdermössen? Vilka bin söker sig till insektshotell? Vilka blommor tycker humlorna bäst om?

Informationsinsatser: De många stigarna i området bör kunna ge möjligheter till att skapa en mer sammanhållen vandringsled där den större stigen längs ån ska ingå. Det finns sedan mycket stora möjligheter till att erbjuda olika former av informationsinsatser. Ett exempel är guidade turer där en guide med goda kunskaper om fauna och flora kan beskriva naturvärdena längs stigen och i området i övrigt. De guidade turerna kan med fördel utvidgas till att även omfatta kulturvärden.

Ett annat sätt att förmedla information är med skyltar som berättar om särskilt intressanta företeelser eller arter. En variant på detta är ett skyltsystem som är kopplat till en app i mobilen. När man kommer till en skylt med en siffra lyssnar man på den text som är kopplad till just den platsen/skylten/siffran. På så sätt är information om området tillgängligt när som helst, och inte bara just när en guide är på plats och berättar om området.

Figur 14. Guidade turer i området kan ge naturintresserade, men även andra, en möjlighet att ta del av områdets flora och fauna. Området hyser många invånare som egentligen inte är så ovanliga, men som troligtvis få människor sett tidigare, t.ex. skalbaggen på bilden som är en lundblåoxe *Platycerus caraboides*.

Referenser

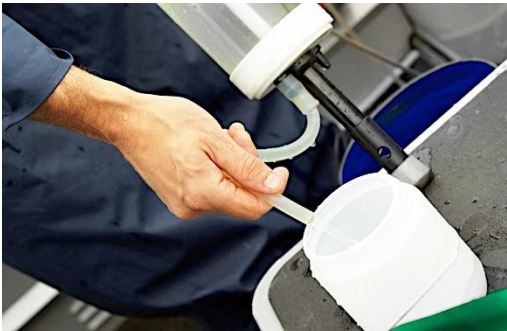
Andersson, H. (2020). *Naturvärdesinventering (NVI) – I del av fastigheten Överum 13:1, Överum, Västerviks kommun, som en aktivitet i ett LONA-projekt*. Calluna AB.

Artdatabanken. (2020). *Rödlistade arter i Sverige 2020*. Artdatabanken, SLU, Uppsala.

Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU). *Dyntaxa*. Version 2020-11-20. <https://www.slu.se/dyntaxa/>

Hemsida: www.calluna.se • E-post: info@calluna.se • Telefon växel: 013-12 25 75

Huvudkontor: Calluna AB, Linköpings slott, 582 28 Linköping